

ZGODOVINARJI V ZVEZI ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE MED NACIONALNIM POMENOM IN OBROBNOSTJO

Namen članka je oris dela Zveze zgodovinskih društev Slovenije (ZZDS), s poudarkom na zadnjih letih delovanja. Pri delu ZZDS je potrebno izhajati iz njene temeljne usmeritve, ki je povezovanje društev in dejavnosti na področju zgodovine in s tem kulturne dediščine. Kljub nenaklonjenim okoliščinam, v katerih se je znašlo društvo zaradi pomanjkanja finančnih virov, je s prostovoljnim delom in s sodelovanjem s sorodnimi institucijami, v letu 2015 pa tudi s finančno podporo Ministrstva za kulturo, zavzeto opravljalo svojo dejavnost.

Zveza zgodovinskih društev Slovenije v sedemdesetem letu delovanja

Zveza zgodovinskih društev Slovenije (ZZDS) letos praznuje sedemdeset let od preimenovanja Muzejskega društva za Slovenijo v Zgodovinsko društvo za Slovenijo leta 1946, današnje ime pa nosi od leta 1981. Jubileji so vedno priložnost, da se ozremo na delo in poslanstvo krovne organizacije zgodovinarjev.

Zgodovinsko društvo za Slovenijo (ZDS), kot strokovno društvo slovenskih zgodovinarjev s sedežem v Ljubljani, je bilo ustanovljeno leta 1934 iz zgodovinske sekcije Muzejskega društva za Slovenijo, leta 1946 pa je nasledilo Muzejsko društvo (Granda 2001: 173–174). Njena predhodnika sta bila Društvo kranjskega deželne muzeja (ustanovljeno 1839) in Muzejsko društvo za Kranjsko (ustanovljeno 1864). ZDS izhaja iz precej starejše tradicije, ki se je začela s sekcijo v Notranjeavstrijskem zgodovinskem društvu med letoma 1843 in 1850 in nadaljevala skladno z novo politično-upravno ureditvijo leta 1850 z ustanovitvijo Historičnega društva za Kranjsko.¹ Namen društva je bil jasen: preučevanje deželne zgodovine (nove upravne tvorbe), zato so bile glavne dejavnosti zbiranje virov, njihovo urejanje in znanstvena obdelava. Glavni cilj je bila izdaja zgodovine Kranjske. Zaradi popularnosti strokovnih predavanj so leta 1856 uvedli mesečne sestanke, ki so zajemali širše humanistične teme. Zaradi krize Muzejskega društva je Historično društvo na pobudo Karla Dežmana začelo organizirati skupne sestanke, na katerih pa je kar nekaj let prednjačilo naravoslovje. Društvo je izdajalo tudi revijo, ki se je skladno z drugimi okoliščinami društva večkrat preimenovala: *Izvestja historičnega društva* so zamenjala *Izvestja muzejskega društva*, te pa revija

Carniola. Leta 1885 je prišlo do združitve Muzejskega in Historičnega društva, oziroma do prevlade Muzejskega društva za Kranjsko, medtem ko je Historično društvo prenehalo obstajati, njegove bogate pridobitve (knjižnico, arhiv itn.) pa je prevzel Kranjski deželni muzej. V času med obema vojnama se je nekdanje Muzejsko društvo za Kranjsko preimenovalo v Muzejsko društvo za Slovenijo, nasledilo pa ga je leta 1946 ustanovljeno Zgodovinsko društvo za Slovenijo s sedežem v Ljubljani (Janša-Zorn 1996: 40–49). Do leta 1966 je imelo ZDS podružnice v Celju, Kranju, Mariboru, Metliki, Murski Soboti, Novem mestu, Postojni, Ptuj in Škofji Loki, ki so izhajale iz tradicije predvojnih regionalnih oziroma lokalnih zgodovinskih in muzejskih društev, ali pa so bile ustanovljene po vojni. Leta 1966 so podružnice postale regionalna društva, povezana v ZDS. Z reorganizacijo ZDS v ZZDS leta 1981 so ta društva postala samostojne pravne osebe povezane v ZZDS (Košir 2014: 60). Tem društvom sta se pridružili še Zgodovinsko društvo za severno Primorsko s sedežem v Novi Gorici in Zgodovinsko društvo za južno Primorsko s sedežem v Kopru, ter številna manjša društva (Zgodovinsko društvo Bled, Zgodovinsko društvo za Koroško, Zgodovinsko društvo Gornja Radgona itn.).

ZZDS nima individualnega članstva, ampak jo trenutno sestavlja 22 regionalnih (zgodovinskih oziroma muzejskih) društev, ki so različno aktivna. Prav tako so nekatera regionalna društva tesneje povezana z ZZDS, za druga pa se komaj ve, da so sestavni del zveze zgodovinskih društev. V tem smislu je ZZDS specifična organizacija, vendar pa je kljub temu povezana s široko bazo zgodovinarjev, ki so člani posameznih regionalnih društev. Društva tudi predlagajo svoje člane v organe in sekcije ZZDS (Košir 2014: 61–62). V okviru ZZDS so delovale oziroma delujejo Sekcija za krajevno zgodovino, Šolska sekcija, Znanstvenoraziskovalna sekcija, Sekcija za vojaško zgodovino in Sekcija za zgodovino izobraževanja. Mandat predsednika ZZDS traja dve leti z možnostjo podaljšanja. Do danes se je zvrstilo že dvajset predsednikov: prof. dr. Milko Kos (–1948), prof. dr. Fran Zwitter (1948–1966), prof. dr. Ferdo Gestrin (1966–1969), prof. dr. Bogo Grafenauer (1968–1974), prof. dr. Tone Ferenc (1974–1976), prof. dr. Ignacij Voje (1976–1980), dr. France Kresal (1980–1982), prof. dr. Vasilij Melik (1982–1985), Marija Oblak-Čarni (1985–1988), prof. dr. Darja Mihelič (1988–1992), prof. dr. Jera Vodušek Starič (1992–1994), prof. dr. Franc Rozman (1994–1996), dr. Stane Granda (1996–2000),

¹ Obsežno študijo o Historičnem društvu za Kranjsko je objavila Olga Janša-Zorn (1996) v knjigi z istim naslovom.

* Ana Marija Lamut, mag. klasične filologije, tajnica Zveze zgodovinskih društev Slovenije; Filozofska fakulteta, Knjižnica Oddelka za zgodovino, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana; anamarija.lamut@ff.uni-lj.si.

35. zborovanje Zveze Zgodovinskih društev Slovenije (Koper, 30. 9.–2. 10. 2010), kjer je bila glavna tema Migracije in slovenski prostor.

dr. Jurij Perovšek (2000–2002), mag. Brane Goropevšek (2002–2004), izr. prof. dr. Mitja Ferenc (2004–2006), dr. Nevenka Troha (2006–2008), izr. prof. dr. Egon Pelikan (2008–2010), dr. Matevž Košir (2010–2014) in dr. Branko Šuštar (2014–).

Vloga ZZDS je povezovati delo zgodovinskih, muzejskih, arhivskih in sorodnih društev, dajati pobude in predloge za razvoj zgodovinskih znanosti na Slovenskem, gojiti in spodbujati zgodovinsko zavest, pospeševati znanstveno in raziskovalno delo na področju zgodovine v Sloveniji in po svetu, odzivanje na aktualna dogajanja, izboljšati pouk zgodovine, dajati pobude za zbiranje in ohranjanje kulturne dediščine, posredovanje informacij itd. V ta namen ZZDS prireja zborovanja, znanstvena in strokovna predavanja, simpozije, razstave, ekskurzije ter izdaja strokovna glasila.

Znanstvene periodične publikacije ZZDS

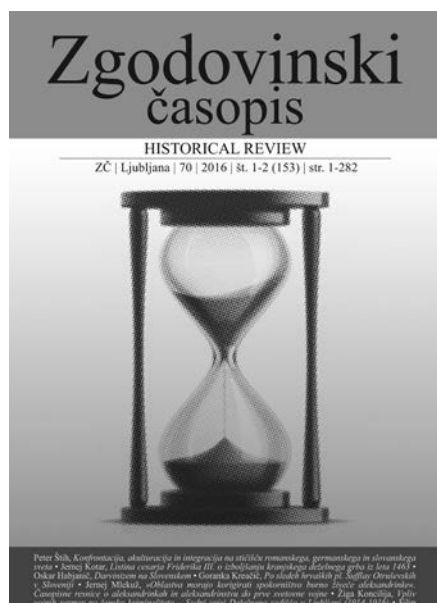
Zveza zgodovinskih društev od leta 1947 izdaja *Zgodovinski časopis* (ZČ), ki je strokovna in osrednja revija slovenskih zgodovinarjev, in od leta 1953 *Kroniko: časopis za slovensko krajevno zgodovino*. V zadnjih letih je ZZDS skupaj s Slovenskim šolskim muzejem tudi soizdajatelj revije *Šolska kronika*. Vsako od uredništev je avtonomno. Skozi posamezne številke glasil, ki jih izdajamo in katerih vsebine so v veliki meri dostopne tudi na medmrežju (Spletni vir 1), se na svoj način zrcali tudi zgodovina slovenskega zgodovinopisja.

Prednik *Zgodovinskega časopisa* je bil *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* (1919–1945), njegova predhodnika pa *Mittheilungen des historischen Vereines für Krain*, ki so začela izhajati že leta 1846, in njegove slovenske verzije *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, ki so začela izhajati leta 1891. Obe glasili sta ste leta 1911 združili v *Carniolo*, ki se je po ustanovitvi nove države leta 1919 preimenovala v *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo*.

Glasnik je nato izhajal ves medvojni in vojni čas do leta 1945, izdajalo pa ga je Muzejsko društvo za Kranjsko, ki se je leta 1919 prav tako preimenovalo v Muzejsko društvo za Slovenijo (Štih 2013: 496). Glavni uredniki so bili Boggo Grafenauer (1947–1968), Ferdo Gestrin (1969–1972), Vasilij Melik (1973–1999); od leta 2000 pa je glavni in odgovorni urednik Peter Štih (2000–).

Prvi zvezek *Zgodovinskega časopisa*, ki je hkrati predstavljal njegov prvi letnik, je nosil letnico 1947. Z zamikom nekaj let so vsi letniki *Zgodovinskega časopisa* dostopni tudi v elektronski obliki na portalu Zgodovina Slovenije – Sistory (Spletni vir 2). Na leto izidejo štiri številke *Zgodovinskega časopisa*, ki so sprva izhajale v enem zvezku, nato v dveh, kasneje v treh in v poznih osemdesetih in v devetdesetih letih 20. stoletja celo v štirih zvezkih na leto; nekajkrat tudi po dva letnika skupaj (6–7. letnik iz let 1952–1953 ter 19–20. letnik iz 1965–1966 sta posvečena šestdesetletnicama Milka Kosa in Frana Zwittera). Od leta 2002 izhaja *Zgodovinski časopis* zopet v dveh zvezkih na leto (št. 1–2, 3–4) (Štih 2013: 495). V juniju 2016 bo izšel že 70. letnik ZČ.

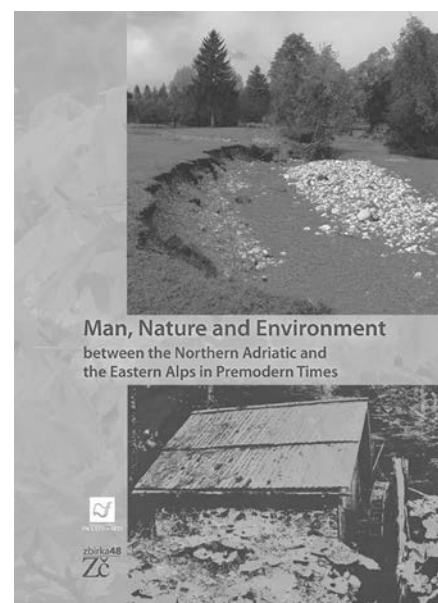
Zgodovinski časopis je soustvarjalec slovenskega zgodovinopisja. Poglavitni del časopisa sestavljajo razprave o vseh zgodovinskih obdobjih, objavlja tudi zapise o jubilejih, nekrologe, poročila o delovanju ZZDS in sorodnih organizacijah, poročila o konferencah in simpozijih, recenzije knjig; do 1988 je ZČ objavljal tudi tekočo zgodovinsko bibliografijo. Leta 1980 je bila osnovana Zbirka Zgodovinskega časopisa, ki jo sestavljajo samostojne monografije in zborniki z zborovanj. V Zbirki Zgodovinskega časopisa je do leta 2015 izšlo že 48 monografij. Prvi zvezek v tej seriji, ki je izšel leta 1980, je vseboval prispevke o Edvardu Kardelju–Speransu in slovenskem zgodovinopisju. V serijo so vključeni tudi zborniki z zborovanj slovenskih zgodovinarjev; *Zgodovina otroštva* (2012), *Migracije in slovenski prostor od antike do danes* (2010), *Evropski vplivi na slovensko družbo* (2008), *Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino* (2006) ter *Regionalni vidiki slovenske zgodovine* (2002). Leta 2014 so izšli 46., 47. in 48. zvezek: *Med Italijo in Ilirikom* Rajka Bratoža, *Iz »črnožolte kletke narodov« v zlato svobodo* Walterja Lukana ter *Man, Nature and Environment* v souredništvu Petra Štiha in Žige Zwittera. Zadnja leta so zaradi finančnih omejitev mnoge knjige izšle v sozaložbi. Zbirka Zgodovinskega časopisa je v soizdajateljstvu s Slovensko akademijo znanosti in umetnosti objavila dva obsežna zvezka dveh uglednih tujih zgodovinarjev v nemščini. V prvem so zbrane razprave Hansa-Dietricha Kahla, posvečene zgodnjeresrednjeveški zgodovini vzhodnoalpskega prostora (zv. 36), drugi pa je monografija Herwiga Wolframa, posvečena Konverziji in zgodnjeresrednjeveški zgodovini vzhodnoalpsko-zahodnopanonskega prostora (zv. 44) (Štih 2013: 495). Podrobnejši podatki o posameznih zvezkih zbirke kot tudi

Zgodovinski časopis 70 (1-2), 2016.

Kronika 63 (3), 2015, Iz zgodovine Krasa.

Peter Štih, Žiga Zwitter (ur.): *Man, Nature and Environment between the Northern Adriatic and the Eastern Alps in Premodern Times*. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete; Zveza zgodovinskih društev Slovenije (Zbirka Zgodovinskega časopisa 48), 2014.

o samem *Zgodovinskem časopisu* so dostopni na spletni strani revije (Spletni vir 3).

Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino primarno pokriva slovensko krajevno zgodovino in poskuša z izborom člankov popularizirati zgodovino in jo približati širšemu krogu bralcev. *Kronika* izhaja redno, trikrat na leto – februarja, junija in oktobra. Vsaki dve leti izide tudi tematska številka, ki je posvečena eni izbrani temi (npr. gradu Brdo pri Kranju (2004), Ljubljani (2002), gradu Snežnik (2000); v novejšem času pa izstopajo teme: *Iz zgodovine Krasa* (2015/63, 3), *Iz zgodovine Dobrne* (2014/62, 3), *Iz zgodovine gradu Rajhnborg* (2013/61, 3) itn. in 12 zvezkov v zbirki Knjižnica Kronike. Povzetki posameznih letnikov revije od 2002 naprej in predstavitve monografij iz zbirke so objavljeni na spletni strani *Kronike* (Spletni vir 4).

Kronika nadaljuje tradicijo predvojne *Kronike slovenskih mest*. Prispevki obravnavajo lokalno in splošno slovensko zgodovino, s poudarki na zgodovini mest in trgov, gospodarski zgodovini, pravni zgodovini, družbeni zgodovini (npr. zgodovini šolstva, rodoslovju) ipd. Glavni uredniki so bili: Božo Otošec in Jože Šorn (1953–1967), Pavle Blaznik (1967–1971), Olga Janša-Zorn (1972–1979), Peter Vodopivec (1979–1985), Marjan Drnovšek (1986–1990), Maja Žvanut (1990–1993), Janez Cvirn (1994–1995), Eva Holz (1996–2000), Aleš Gabrič (2001–2004) in od leta 2005 je odgovorni urednik Miha Preinfalk (2005–).

Zborovanja ZZDS

Zveza zgodovinskih društev s svojimi predhodniki organizira zborovanja že od leta 1939, neprekinjeno pa od leta 1946. Prva zborovanja so organizirali skupaj Zgodovinsko društvo za Slovenijo in regionalna zgodovinska, oziroma muzejska društva, v zadnjih letih pa je organizacija simpozijev razpeta med povezovalno vlogo Zveze zgodovinskih društev, ki želi poudarjati pomen lokalnih društev, in željami udeležencev, ki želijo zborovanje v cenovno in prometno dostopnejših krajih. Zborovanja so običajno vsako drugo leto. Vsebinsko so bila zborovanja posvečena različnim obletnicam, ukvarjala pa so se tudi z metodologijo zgodovinskega dela, predstavitvijo dosežkov slovenskih zgodovinskih znanstvenih del, problematiko pouka zgodovine v šolah ipd. Zborovanja v referatih, diskusijah in analizah v marsičem kažejo stanje slovenskega zgodovinskega in potrebe stroke. Teme so zgodovinsko relevantne in aktualne ter so plod zadnjih celovitih rezultatov raziskovanj in razmišljanj slovenskih zgodovinarjev. Pomen zborovanj pa je tudi v dajanju pobud za nadaljnje raziskave, bodisi za posamezna obdobja ali vsebinsko problematiko. V zadnjem času posebno pozornost namenjamo novim zgodovinskim usmeritvam in temam (1996 Zgodovina turizma, 2004 Ženske skozi zgodovino, 2010 Zgodovina migracij, 2012 Zgodovina otroštva, 2014 Kulturna in socialna zgodovina hrane). V zadnjih dveh desetletjih zborovanja ZZDS niso več edina zgodovinska posvetovanja. Poleg tega je danes vse več multi- in interdisciplinarnega

povezovanja ZZDS s sorodnimi znanstvenimi disciplinami, kar se kaže posebno pri referatih in udeležencih zborovanj. Zborovanja se usmerjajo v vse večjo interdisciplinarnost, mednarodnost pa omejujejo skromna finančna sredstva.

ZZDS je še kot Muzejsko društvo za Slovenijo tik pred vojno organizirala prvi dve zborovanji slovenskih zgodovinarjev leta 1939 v Ljubljani in leta 1940 na Ptujski Gori. Po nekaj letni prekinitvi so se zvrstila zborovanja v Ljubljani (1946), Mariboru (1947), Biljah in Solkanu (1948), Celju in Laškem (1950), Ljubljani (1951), Ptuj (1953), Kopru in Piranu (1955), Ravnah na Koroškem (1957), Murski Soboti (1959), Kočevju (1963), Novem mestu (1965), Novi Gorici (1968), Velenju (1970), Škofji Loki (1972), Piranu in Trstu (1974), Kranjski Gori in na Jesenicah (1976), v Mariboru (1978), Ljubljani (1980), Celju (1982), Brežicah in Krškem (1984), ki so obravnavala politično in gospodarsko zgodovino ter lokalno zgodovino kraja; sledila so zborovanja po posameznih tematikah v Tolminu (1986; Tolminska), na Ptuj (1988; Obletnica nastanka 1. skupne jugoslovanske države), v Murski Soboti (1990; Migracijska gibanja pri Slovencih), v Slovenj Gradcu (1992; Zgodovinski razvoj slovenske severne meje), v Ljubljani (1994; ni bilo enotne teme, obravnavali so različne vidike slovenske preteklosti), na Bledu (1996; Razvoj turizma v Sloveniji), v Izoli (1998; Množične smrti na Slovenskem), na Rogli (2000; Temeljne prelomnice preteklih tisočletij), v Mariboru (2002; Regionalni vidiki slovenske zgodovine), v Celju (2004; Zgodovina žensk), v Kranju (2006; Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino), v Rogaški Slatini (2008; Evropski vplivi na slovensko družbo), v Kopru (2010; Migracije na slovenskem prostoru od antike do danes), na Rogli (2012; Zgodovina otroštva) in v Ljubljani (2014; Zgodovina je slastna. Kulturna zgodovina hrane – 100 let začetka prve svetovne vojne). Konec septembra, od 28. do 30. septembra 2016, ZZDS v sodelovanju s Koroškim zgodovinskim društvom načrtuje 38. zborovanje na temo zgodovine izobraževanja, ki bo na Ravnah na Koroškem.

Simpoziji, okrogle mize, promocije in pobude ZZDS

ZZDS s svojim delom izpolnjuje povezovalno vlogo zgodovinskih in drugih sorodnih društev, pa tudi zgodovinarjev in drugih raziskovalcev preteklosti različnih strok ter se zavzema za svobodo in avtonomijo znanstvenega in strokovnega ter pedagoškega dela na področju zgodovine in sorodnih ved. Stanovsko strokovno povezovanje se oblikuje z organizacijo okroglih miz, simpozijev ter biennialnih zborovanj. Zadnji odmeven znanstveni simpozij z naslovom *Veliki tolminski punt 1713–2013: nova dogmatika* je ZZDS v sodelovanju s Tolminskim muzejem in UP FHS organizirala 24. oktobra 2013 v Tolminu, ob 300-letnici velikega tolminskega punta in 130-letnici rojstva pi-

satelja Ivana Preglja. Sodelovali so: dr. Vasko Simoniti, dr. Branko Marušič, dr. Katja Škrubej, dr. Dragica Čeč, dr. Žiga Zwitter, dr. Aleksander Panjek, mag. Damjana Fortunat Černilogar, Donatela Porcedda in Drago Terpin. Na osnovi prispevkov je leta 2014 v Zbirki ZZDS izšla publikacija z naslovom *Pogledi na tolminski punt in čas ob prelomu stoletja* v sozaložništvu z Zgodovinskim društvom za severno Primorsko.

Drugi vidnejši znanstveni posvet je ZZDS organizirala v sodelovanju s Slovensko akademijo znanosti in umetnosti, Društvom za mednarodno pravo za Slovenijo in Oddelkom za zgodovino Filozofske fakultete ob 35. obletnici podpisa Osimskega sporazuma, ki se je odvijal na SAZU 6. decembra 2010. Posvetu je predsedoval dr. France M. Dolinar, kot referenti pa so nastopili dr. Mirjam Škrk, dr. Dušan Nečak, dr. Božo Repe, dr. Jože Pirjevec, dr. Nevenka Troha in dr. Viljenka Škorjanec. Predsednik države dr. Danilo Türk je imel otvoritveni govor, med udeleženci pa je bil tudi prvi slovenski predsednik g. Milan Kučan. Razvila se je živahna diskusija, saj je bil posvet dobro obiskan in tudi medijsko odmeven.

Leta 2012 je *Zgodovinski časopis* praznoval 65-letnico izhajanja (1947–2012). V počastitev obletnice je uredništvo pripravilo okroglo mizo, na kateri so spregovorili o mestu *Zgodovinskega časopisa* v slovenskem zgodovinopisju. Okrogla miza je potekala 6. decembra 2012 v Viteški dvorani Cekinovega gradu v Ljubljani, v stavbi Muzeja novejšje zgodovine Slovenije. Z uvodnimi razmišljanji so na okrogli mizi sodelovali dr. Mateja Ratej, dr. Marta Verginella, dr. Egon Pelikan, dr. Oto Luthar in dr. Peter Vodopivec. Okroglo mizo je vodil dr. Peter Štih, odgovorni urednik *Zgodovinskega časopisa* (Spletni vir 5). Na pobudo ZZDS je bila 15. maja 2014 v sodelovanju z Inštitutom za novejšjo zgodovino organizirana okrogla miza *Premišljevanja 75 let po koncu španske državljanske vojne*. Sodelovali so dr. Peter Vodopivec, dr. Avgust Lešnik, dr. Božo Repe, dr. Branko Šuštar. Po krajših uvodnih predstavitvah je sledila odprta diskusija, ki je opozorila še na druge vidike obravnavane teme (Spletni vir 6). V mesecu novembru 2014 je dr. Matevž Košir, nekdanji predsednik ZZDS in sedanjí predsednik nazornega odbora ZZDS, kot del mednarodnih stikov ZZDS in promocije slovenske kulture v tujini obiskal dve muzejski in raziskovalni ustanovi v Londonu v Angliji in 25. novembra 2014 sodeloval na srečanju raziskovalcev zgodovine prostozidarstva in t. i. tajnih združb. V referatu je predstavil zgodovino prostozidarstva na Slovenskem, njegovo vpetost in povezave z zgodovino razsvetljenskih idej v Evropi 18. stoletja, povezavo med pomembnimi slovenskimi osebami (npr. Žiga Zois, Jurij Vega) z drugimi znanstveniki in umetniki tiste dobe v Evropi, ter preplet teh povezav s povezavami, ki so jih imele bratovščine prostozidarjev.

Šolska sekcija ZZDS je v letu 2015 organizirala dve okrogli mizi. Prva z naslovom *Zgodovina in učitelj zgodovine*

v slovenski šoli: stanje in izzivi je bila 14. maja v sejni dvorani Inštituta za novejšo zgodovino. Srečanje je povezoval predsednik Šolske sekcije dr. Bojan Balkovec. Uvodne misli so Stane Berzelak, dr. Aleš Gabrič, Vojko Kunaver in Elissa Tawitian osredinili ob stanju pouka zgodovine v osnovnih in srednjih šolah ter ob vprašanih mature. Druga okrogla miza je potekala 17. novembra 2015. Tokrat je bila razprava namenjena učbenikom za zgodovino oziroma učbenikom na splošno. Iztočnice so posredovali Stane Berzelak, Irena Marković in Jelka Razpotnik. Učbeniki so pomemben element v procesu poučevanja in učenja, hkrati pa je zaradi razvoja različnih tehnologij pred njimi velik izziv, povezan ne le s tehnološkim razvojem, temveč tudi s stanjem bralne kulture in načinom poučevanja sodobne mladine. Na okrogli mizi so člani sekcije najavili, da bodo spomladi 2016 izvedli širšo anketo med učitelji zgodovine, ki bo zajemala tudi različna vprašanja povezana z učbeniki.

ZZDS je aktivna tudi na področju promocije znanosti v tujini. Dr. Branko Šuštar, predsednik ZZDS, se je tako leta 2015 udeležil mednarodnega srečanja raziskovalcev zgodovine izobraževanja na temo *Spomini na šolo* (september 2015, Sevilla, Španija) in se ob tem srečal z vrsto raziskovalcev iz različnih držav (kar je tudi spodbudilo temo 38. zborovanja ZZDS), obiskal pa je tudi nekaj muzejev in arhivov v Seville in Granadi.

ZZDS se odziva tudi na aktualno dogajanje v stroki. V obliki pisma podpore je 18. avgusta 2015 podprla prizadevanja slovenskih muzealcev (Skupnost muzejev Slovenije), ki so se zavzeli za pomoč aktivnostim Zemaljskega muzeja v Sarajevu za normalno delovanje. ZZDS je sodelovala s pobudami oziroma predlogi pri predsedniku republike za državna odlikovanja uglednih zgodovinarjev, ki so imeli vidnejšo vlogo tudi v Zvezi.

Častni člani ZZDS

Društvo vsaki dve leti imenuje častne člane, med katerimi so tako pionirji zgodovinopisja posameznih regij, dolgoletni predsedniki in zaslužni znanstveniki. Oseba postane častni član ZZDS na predlog lokalnega ali regionalnega društva, potem ko ga potrdi izvršni odbor ZZDS. Častni člani ZZDS so: prof. dr. Janko Pleterški, dr. France Kresal, prof. dr. Miroslav Stiplovšek, prof. dr. Ignacij Voje, dr. Milica Kacin Wohinz, Janez Stergar, akad. prof. dr. Vasilij Melik, prof. dr. Tone Ferenc, dr. Branko Marušič, dr. Salvator Žitko, prof. dr. Peter Vodopivec, dr. Iskra Vasileva Čurkina, prof. dr. Darja Mihelič in akad. prof. dr. Jože Mlinarič.

ZZDS povezuje stroko pri skupnih interesih ter tako presegga institucionalno in individualno razpršenost ter krepi povezanost zgodovinarjev. Po potrebi se kot civilna družba tudi odzove in skuša zastopati interes stroke, kot na primer pri vprašanih pouka zgodovine v šolah. Medtem ko so izdajanje publikacij in organiziranje zborovanj

tradicionalne, pa so druge aktivnosti marsikdaj omejene z razpoložljivostjo članov, ki sestavljajo organe ZZDS, in njihovih delodajalcev ter s finančnimi viri. Zaradi zaostritve finančnega stanja ZZDS v zadnjem obdobju ni mogla izpolnjevati vseh statutarne obveznosti, zato je bilo potrebno popraviti tudi statut. Kljub temu pa ZZDS skuša v okviru omejenih financ delovati čim bolj optimalno. ZZDS je v pomoč tesno sodelovanje in podpora številnih institucij, posebej Filozofske fakultete v Ljubljani, kjer je sedež ZZDS, Inštituta za novejšo zgodovino in drugih. Tako je živahnost dela posameznih sekcij ZZDS v različnih obdobjih različna, vsekakor pa je med aktivnejšimi sekcijami Šolska sekcija.

Nagrada Klio

ZZDS vsaki dve leti podeljuje stanovsko nagrado Klio za najboljšo monografijo in priznanje Ervina Dolenca za znanstveni prvenec. Nagrada Klio se podeljuje od leta 2000 na predlog dr. Ervina Dolenca. Ob njegovi prežgodnji smrti se je Zveza odločila, da uvede novo nagrado za zgodovinski prvenec, ki ga je poimenovala po njem. Priznanje Ervina Dolenca se je tako začelo podeljevati leta 2012. Glavni namen nagrade, ki se podeljuje za znanstveno monografijo, razpravo ali esej, objavljen v preteklih dveh letih, je spodbuda k boljšemu, predvsem prodornejšemu in pogumnejšemu raziskovalnemu delu; nagrada pa tudi promovira odmevne raziskovalne dosežke tako med strokovno javnostjo kot v širši javnosti. Nagrado Klio za leto 2015 je prejel akad. prof. dr. Rajko Bratož za monografijo *Med Italijo in Ilirikom: Slovenski prostor in njegovo sosodstvo v pozni antiki*, ki je izšla leta 2014 v Zbirki Zgodovinskega časopisa kot 46. zvezek, v sozaložništvu Znanstvene založbe Filozofske fakultete, Zveze zgodovinskih društev Slovenije in Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Komisija za podelitev nagrade Klio je svojo odločitev utemeljila:

Profesor Rajko Bratož je s svojimi sistematičnimi raziskavami poznoantične zgodovine slovenskega in sosednjih ozemelj prikazal manj znano obdobje in problematiko, ki je sicer privlačevala tudi pozornost arheologov. Njegovo raziskovalno delo je zahtevalo ponovno branje zgodovinskih virov in odkrivanje novih, ki so temeljili zlasti na prikazu zgodnjega krščanstva in cerkvene organizacije. Bratoževa monografija *Med Italijo in Iliriko: Slovenski prostor in njegovo sosodstvo v kasni antiki* je sintetični prikaz dolgoletnih avtorjevih raziskav, nastalih na podlagi njegovega izjemnega poznavanja literarnih in listinskih virov ter obsežne literature (v knjigi obsega seznam literature kar 44 strani), katere proučevanje je, kot avtor pravi, za posameznika »na meji obvladljivega«. Slovenski prostor in njegovo sosodstvo v pozni antiki je prvo delo v slovenskem prostoru in tudi prvo delo v mednarodnih raziska-

vah, ki sistematično predstavlja zgodovino danes slovenskega ozemlja in njegovega širšega sosedstva v obdobju od druge tretjine 3. do zgodnjega 7. stoletja. V poglavja so vključeni podrobnejši prikazi tem kot so državljanske vojne v 3. in 4. stoletju, krščanske skupnosti v Petovionii, Emoni in Celeji, bitka pri Frigidu, vpadi Hunov, langobardska invazija v Italijo, prihod Slovanov, njih etnogeneza in njene različne razlage, družbena ureditev pri Slovanih, nastanek oglejskega patriarhata, delitev oglejskega patriarhata in razvoj cerkve v Istri. V knjigi *Med Italijo in Ilirikom* je avtor pokazal, da je izjemen poznavalec poznoantičnega časa na ozemlju Slovenije in sosednjih ozemelj. V knjigi se zrcali podoba znanstvenika, njegovo neumorno in natančno delo ter njegova predanost zgodovinopisju. Kaže se tudi njegova sposobnost prikazovanja spoznanj in pritegnitve pozornosti z nazorno razpravo, ki bralcu približa najbolj zapletena vprašanja, hkrati pa ga opozarja na interpretativne dvome in še odprte probleme.

Prejšnji dobitniki nagrade so: leta 2000 Peter Štih za »*Villa quae Sclavorum lingua vocatur Goriza*«: *Študija o dveh listinah cesarja Otona III. iz leta 1001 za oglejskega patriarha Johannesa in furlanskega grofa Werihena*, leta 2002 Igor Grdina za *Ipavci: Zgodovina slovenske meščanske dinastije*, leta 2004 Matjaž Bizjak za knjigo *Ratio facta est: Gospodarska struktura in poslovanje poznosrednjeveških gospodstev na Slovenskem*, leta 2006 Alenka Cedilnik za *Ilirik med Konstantinom Velikim in Teodozijem Velikim: Balkansko-podonavski prostor v poročilih Atanazija, Hilarija, Sokrata Sholastika, Sozomena, Teodoreta in Filostorgija*, leta 2008 Peter Vodopivec za monografijo *Od Pohlinove slovnice do samostojne države: Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja*, leta 2010 Andrej Studen za knjigo *Pijane zverine: O moralni in patološki zgodovini alkoholizma na Slovenskem v dobi meščanstva*, leta 2012 Bojan Godeša za *Čas odločitev: Katoliški tabor in začetek okupacije* ter leta 2014 Jurij Perovšek za monografijo *Samoodločba in federacija: Slovenski komunisti in nacionalno vprašanje 1920–1941*.

Priznanji dr. Ervina Dolenca sta prejela dr. Neva Makuc leta 2012 za delo *Historiografija in mentaliteta v novoveški Furlaniji in Goriški* in leta 2014 dr. Aleksander Lorenčič za delo *Prelom s starim in začetek novega: Tranzicija slovenskega gospodarstva iz socializma v kapitalizem (1990–2004)*.

Društvo je pri izdajanju strokovnih publikacij in periodike vezano na finančno vedno bolj skromne razpise ARRS, za sofinanciranje dejavnosti pa se od leta 2015 prijavlja na razpis Ministrstva za kulturo (Javni razpis za izbor javnih kulturnih programov na področjih kulturne dediščine, arhivske dejavnosti in knjižnične dejavnosti, ki jih je v letih 2015–2016 sofinancirala Republika Slovenija iz proračuna namenjenega za kulturo, za področje kulturna dediščina).

Podelitev nagrade Klio za leto 2015. Dobitnik nagrade je akad. prof. dr. Rajko Bratož za delo *Med Italijo in Ilirikom: slovenski prostor in njegovo sosedstvo v pozni antiki*, nagrado izroča dr. Branko Šuštar, predsednik ZZDS.

Ob finančni pomoči Ministrstva za kulturo je ZZDS leta 2015 organizirala podelitev nagrade Klio s spremljevalnim programom, dve okrogli mizi na temo učbenikov v šoli, članica društva se je aktivno udeležila konference na Dunaju, prenovljena je bila spletna stran, izpeljane so bile promocijske dejavnosti društva v Mariboru, Celju in Kopru. Letošnje leto (2016) pa potekajo intenzivne priprave na septembrsko Zborovanje zgodovinarjev s pripravo promocijskega materiala in na novembrsko razstavo *Izobraževalna pot pri Slovanih*.

Z razvojem posameznih regionalnih, tematskih in strokovnih društev (posebno društva arhivistov, učiteljev zgodovine in nenazadnje tudi muzealcev) se spreminja tudi vloga ZZDS kot zveze društev na področju znanstvene in strokovne periodike in publikacij ter organizatorja konferenc. Kot uspešno komunikacijsko orodje v okviru ZZDS se uporablja prenovljeno spletno stran <http://zzds.si/>, vidni smo pa tudi na Facebooku. ZZDS objavlja tudi na listi zgo-lista@list.arnes.si. Vedno bolj omejene možnosti financiranja postavljajo naše stanovsko društvo v drugačen položaj, kot ga je imelo v preteklosti kot osrednja organizacija slovenskih zgodovinarjev. Tudi v sedanjih razmerah si prizadevamo, da bomo kar najbolje opravili vlogo povezovalca različnega delovanja zgodovinarjev, kot raziskovalcev, pedagogov, muzealcev, bibliotekarjev in arhivistov.

Literatura

GRANDA, Stane: Zgodovinsko društvo za Slovenijo. V: Dušan Voglar idr. (ur.), *Enciklopedija Slovenije*. Knj. 15: Wi–Ž. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001, 173–174.

JANŠA-ZORN, Olga: *Historično društvo za Kranjsko*. Ljubljana: Modrijan, 1996.

KOŠIR, Matjaž: Zveza zgodovinskih društev – njena vloga skozi čas. V: Boža Krakar Vogel idr. (ur.): *Bilten ob 80-letnici*

Slavističnega društva Slovenije. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2014, 61–62.

ŠTIH, Peter: 65 let Zgodovinskega časopisa – kratek obračun. *Zgodovinski časopis* 67 (3–4), 2013, 494–498.

Spletni vir

Spletni vir 1: Zgodovina Slovenije – portal SISTORY, Serijske publikacije; <http://sistory.si/publikacije/?menu=16>, 10. 4. 2016.

Spletni vir 2: Zgodovina Slovenije – portal SISTORY, Zgodovinski časopis.; <http://sistory.si/publikacije/?menu=77>, 10. 4. 2016.

Spletni vir 3: Zgodovinski časopis, Zveza zgodovinskih društev Slovenije; <http://www.zgodovinskicasopis.si/>, 10. 4. 2016.

Spletni vir 4: Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino; <http://kronika.zrc-sazu.si/index.php>, 10. 4. 2016.

Spletni vir 5: Okrogla miza Slovensko zgodovino po drugi svetovni vojni v zrcalu Zgodovinskega časopisa, YouTube; <https://www.youtube.com/watch?v=VnBSpKMa5IM>, 10. 4. 2016.

Spletni vir 6: Premišljevanja 75 let po koncu španske državljanske vojne, YouTube; <https://www.youtube.com/watch?v=3ZXIIWdO1nw&feature=youtu.be>, 10. 4. 2016.

